

Так закінчилося життя українського патріота Володимира Багазія, котрий в умовах сталінського режиму зберіг свою національну сутність, а в жахливих умовах гітлерівської окупації намагався діяти так, щоб це не розходилося з його переконаннями українського націоналіста, за що і поплатився своїм життям.

М. Михайлюк (м. Київ)

Видавництво «Уманський голос» в умовах нацистської окупації

Під час нацистської окупації м. Умань було центром гебітскомісаріату «Умань» генерального округу «Київ». На початку окупації видавництво «Уманський голос» складалося з редакції однойменного часопису та друкарні і підпорядковувалося луцькому товариству з обмеженою відповідальністю «Преса України». З 1 січня 1942 р. керівником видавництва призначено О. Маєвського, який до цього працював редактором зазначеного часопису.

На початку серпня 1943 р. за розпорядженням з Луцька видавництво «Уманський голос» було розподілено на дві незалежні одиниці: обласну друкарню та газетне видавництво з попередньою назвою. Директором друкарні було призначено Суржикова, а відповідальним редактором видавництва Терлецького. Кандидатури були затверджені шефом преси генерального округу «Київ» та гебітскомісаром Умані.

Плинність кадрів в уманській обласній друкарні була значною, незважаючи на запровадження премій. Так, згідно з наказом від 29 червня 1943 р. 11 працівників друкарні отримали преміальні від 10 до 50% і лише одному робітникові за недбайливе ставлення до виробництва та зниження якості й кількості продукції вони були зменшені з 40 до 30%. Відповідні заходи стимулювали робітників до продуктивної праці, надавали можливість «виправитися», якщо враховувати вкрай важке матеріальне становище більшості простих громадян. Военні дії, постійне недоїдання і хвороби змушували їх триматися за роботу, завдяки якій можна було вижити. В уманській обласній друкарні працювали цілими родинами. Кількість робітників в редакції та друкарні в середньому налічувала по 15 осіб.

Газета «Уманський голос» виходила двічі на тиждень на чотирьох сторінках. Інформація політико-ідеологічного і соціально-економічного спрямування містилися в основних рубриках «Вісті зі світу», «На східному фронті», «Вісті з України», «Листи з Німеччини», «Сьогодні в Умані». Усі рубрики, крім останньої, комплектувалися згідно з повідомленнями німецького радіо і україномовних бюлетенів рівненської філії БІВ («Німецького інформаційного агентства») «Дойчес Нахріхтенбюро» і «Українська кореспонденція».

Статті ідеологічного спрямування передруковували з берлінських бюлетенів для окупаційних газет, вихід яких забезпечувало міністерство народної освіти і пропаганди Райху. Водночас часопис «Уманський голос» вмщував і власні матеріали агітаційно-пропагандистського змісту. Їх автори підписувалися псевдонімами або ініціалами. Як правило, такі підписи зустрічаються у авторів прони́мецьких, антирадянських і антисемітських статей з метою приховати свою особистість.

Протягом усього періоду окупації найбільш актуальною темою на шпальтах уманської газети була агітація молоді на роботу до Німеччини разом з пропагандою турботи про оstarбайтерів з боку уряду країни, а також німецького способу життя. Агітаційно-пропагандистська кампанія щодо збільшення продуктивності праці у сільському господарстві та на виробництві зводилась до психологічного тиску на громадян, для яких праця на нових господарів була зброєю у боротьбі з більшовизмом. Не менш «болючою» темою вважалась боротьба з радянським підпільно-партизанським рухом опору. В річницю окупації Уманщини часопис проаналізував діяльність « нової влади», навівши приклади позитивних змін, що відбулися в гебіті.

Матеріально-технічні умови працівників на прикладі видавництва «Уманський голос» свідчили про те, що окупаційна влада проводила жорстку і цинічну кадрову політику, фінансове забезпечення не покривало мінімальних людських потреб, люди працювали фізично виснаженими і були морально подавленими. Не сприяли покращенню ситуації навіть преміювання, адже працівники масово звільнялися з роботи, чинили саботаж. Тематика публікацій періодичного видання відповідала тим вимогам, які ставилися перед редколегією часопису. Основний акцент робився на популяризацію німецької воєнної моці, ідеї про «Фюрера-визволителя» від «жидо-більшовицького ярма». Населення уманського гебіту агітували до виїзду у Велику Німеччину, закликали до боротьби з партизанськими «бандами» і наполегливої праці на благо своєї країни та німецьких «визволителів». Складні виробничі умови не стали перешкодою у підготовці та виході часопису, оскільки окупаційна влада не могла собі дозволити його закриття. Залучення часопису до агітаційно-пропагандистської

кампанії було продуманою акцією в системі широкої ідеологічної обробки населення окупованої території. Водночас матеріали ідеологічного спрямування не завжди відповідали реальному стану речей, внаслідок чого втрачали свою привабливість та ефективність.

І. Поїздник (м. Київ)

До питання про роль греко-католицької церкви у процесі формування національної свідомості населення Лемківщини у 1939–1946 рр.

Релігія завжди виступала тією сферою життя суспільства, яка часто використовується владою для впровадження своєї політики. Особливо це явище спостерігається в традиційних суспільствах, де релігійні інституції не раз виступали носіями різноманітних політичних ідей. Лемківщина не була в цьому плані виключенням, а навпаки, як порубіжна територія, стала ареною протистояння різних політичних орієнтацій, що мали яскравий національний і релігійний характер. У міжвоєнний період влада підтримувала серед лемків староруські рухи з метою послаблення українізації цієї території, а в майбутньому її колонізації. Ситуація змінилась за часів німецької окупації. Національна політика нової влади була спрямована на загострення давніх етнічних конфліктів. За таких обставин, на теренах колишньої Польської держави підтримку отримали проукраїнські позиції на противагу пропольським.

Спроби українізації Лемківщини відбувались у руслі загальної політики Українського Центрального Комітету під гаслом повернення національного коріння українським етнічним землям за участю греко-католицької церкви і її духовенства. Першочергово відбулись зміни у напрямі українізації самої структури греко-католицької Апостольської Адміністрації: призначення нового апостольського адміністратора о. О. Малиновського, наближення священиків проукраїнської орієнтації, львівська освіта духовенства тощо. Бажаним для українських кіл змінам сприяла також поява на території Лемківщини великої маси переселенців, в більшості випадків представників української інтелігенції з Галичини, які під тиском комуністичної влади залишили свої землі. Здавалося б, за таких умов, процес українізації мусив розвиватись у швидкому темпі. Проте, ці праг-